

En ny hverdag

Om selvbestemmelse, utvikling og mestring

20 år etter HVPU – reformen

Konferanse Oslo 31. mars og 1. april 2011

Tekst:
Sølvi Linde

«Mennesker med utviklingshemning skal heller ikke diskrimineres»

– informasjon og utviklingsprogram
2010–2013

Audun Lysbakken barne-,
likestillings- og inkluderingsminister

- Hvordan realisere intensjonene i departementets program
- Hvilke virkemidler har vi for å skape holdningsendringer

Statsråden åpnet den nasjonale konferansen som hadde samlet nær 700 mennesker til drøfting og erfaring 20 år etter reformen. Det første spørsmålet han stilte var: «Er ansvarsreformen fortrenget?» Og han svarer selv: « Ja, det er kanskje en

«Det er ikke valgfritt om en vil følge enstemmige stortingsvedtak» sier han.

presis beskrivelse og det er for å motvirke dette at departementet har formet et Informasjons- og utviklingsprogram som heter «Mennesker med utviklingshemming skal heller ikke diskrimineres». Hensikten med programmet er å motvirke segregering. Lysbakken ønsker å børste støvet av reformen. Han minner om at den ble gjennomført etter et enstemmig stortingsvedtak. «Det er ikke valgfritt om en vil følge enstemmige stortingsvedtak» sier han. «Mennesker med utviklingshemning har rett til et selvstendig liv. De skal være en del av samfunnet sammen med andre og ha de samme mulighetene som andre. Dette var hovedinnholdet i reformen og det gjelder fortsatt.»

Men Lysbakken sier er det en reform som er utfordrende å gjennomføre. Den enkelte har rett på hjelp i hverdagen, men på en måte som ikke krenker selvbestemmelsesretten. Vi må styrke forskning, utdanning og veiledning. Og vi må også se at holdninger kan være en utfordring. Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven er tydelig på at formell likhet ikke er nok. Alle skal kunne delta på lik linje med andre, noe annet er diskriminering. Det viktigste botemiddelet er å skape

fornyet erkjennelse. Lysbakken minnet om stortingsmeldingen som er på trappene om utdanning i velferdstjenesten og at han i arbeidet med denne også har utviklingshemmede som brukergruppe i tankene.

Likestilling koster, og det er ikke kommunens plikt å skaffe boliger. Utviklingshemmede kan som andre skaffe seg bolig og få hjelp til det av foreldre, husbanken eller andre låneinstitusjoner. «Kommunen kan bare i helt spesielle tilfeller nekte en person å bo et bestemt sted for å få tjenester» sier Lysbakken. En hver har rett til å velge hvor en vil bo, og hvordan. Sammen med noen eller alene. En har rett på Individuell Plan og rett til å være deltagende i utformingen av tjenestetilbudet, Kommunen skal ikke tenke at alle utviklingshemmede skal bo

«Kommunen kan bare i helt spesielle tilfeller nekte en person å bo et bestemt sted for å få tjenester»

i gruppeboliger. Det var heller ikke meningen at boligene skulle ha institusjonskarakter, men virkeligheten ble gjerne annerledes. Mange er å regne som vanskeligstilte på boligmarkedet og da er det ikke så mye å velge mellom. Lysbakken har bedt Kommunal- og regionaldepartementet om å se nærmere på finansierings- og låneordningene og finne ut om ordningene støtter store bofellesskap.

Regjeringens informasjons- og utviklingsprogram skal vise fram gode eksempler og spre kunnskap. Lokale myndigheter og den enkelte skal vite om sine rettigheter og plikter. Mennesker med utviklingshemning kan letter bli utsatt for

krenkelses og de trenger hjelp til å bruke sine rettigheter. Noe av programmet handler om å gjøre utviklingshemmede kjent med sine rettigheter, blant annet gjennom lettlest informasjon. Blant tiltakene som skal settes i gang er også regionale møter med kommunene. Blant annet om fordeler og ulemper med store bofellesskap. Store bofellesskap kan være kostnadseffektive, men ikke alltid. «I denne sammenheng kan det være like relevant å snakke om omsorgseffektivitet. Beboere som trives og blir møtt med respekt reduserer sjansene for problematisk atferd som krever ekstra ressurser» sier Lysbakken.

Mange i salen ønsket å stille spørsmål til statsråden og en av tilhørerne hevdet at staten ikke følger opp den reformen de selv har vedtatt. Han hevdet at de fleste ikke ønsker ikke store boligkomplekser, likevel bygges det. Og han etterlyste sanksjoner fra staten overfor kommuner som ikke følger loven. «I Bodø skal det bygges stort boligkompleks. Arbeidere og gravemaskiner står klar. Hva vil dere gjøre med det?» Lysbakken bekreftet at han kjenner til saken i Bodø, og at det finnes noen slike utbyggingssaker som illustrerer problemet. Han sier det er et velment forsøk for å gjøre noe med lange køer. Det er et faktum at mange står i kø fortsatt, mange har eldre pårørende, og når kommunene er i en slik situasjon er det fristende å sette i gang store prosjekter som er ment å gi et tilbud til mange.

Lysbakken mente at staten burde være tilbakeholden med å blande seg opp i kommunenes boligpolitikk og organisering av tjenester. Prinsippene skal gjelde,

og vi må få til en dialog uten at køene blir lenger.» Men når vi ser at enkelte kommuner ikke respekterer enstemmige stortingsvedtak må en vurdere om det ikke trengs sterkere lut» sa Lysbakken. Og fortsetter: «Det viktigste når det gjelder store eller små bofellesskap er å spørre om folk trives.»

En annen tilhører viste til eksempler der folk må flytte for å få de tjenestene de har rett på. Her svarte Lysbakken at Helse og omsorgsdepartementet vil skaffe

«Det viktigste når det gjelder store eller små bofellesskap er å spørre om folk trives.»

oversikt over hvordan det ligger an og stoppe en ulovlig praksis.

Det ble en større diskusjon om hva som er ønsket størrelse på bofellesskapene og i debatten kom det fram at mange ser det som uheldig at mer enn 8 personer bor sammen. En spurte: «Blir det bedre kommunikasjon av at mange mennesker med kommunikasjonsvansker bor sammen med mennesker de ikke selv har valgt?»

Lysbakken beskrev informasjons – og utviklingsprogrammet som dynamisk. Det er ikke ferdigstilt, men skal suppleres underveis. Blant annet skal de se på seksuelle overgrep, kunnskapsstatus, materiell informasjon og rettsikkerhet i dommeravhør.

I programmet er brukermedvikning og samarbeid med den det gjelder på individnivå et sentralt mål. En skal legge stor vekt meningen til den det gjelder. Departementet ønsker å samarbeide med

fagmiljøene og organisasjonene. «Og når det gjelder tjenesteyterne må en se på det faglige grunnlaget for beslutningene, en må bli flinkere. At en har utviklet en

«Demokratiets adelsmerke er å vise at vi ser og hører de som ikke så lett sees og høres»

Mastergrad i funksjonshemming og deltagelse er et skritt i riktig retning.» sa Lysbakken. Og han sier videre: «Demokratiets adelsmerke er å vise at vi ser og hører de som ikke så lett sees og høres».

Fra salen ble Lysbakken oppfordret både til å skjerpe kapasiteten og innholdet i vernepleierutdanningene. «Helsedirektoratet skal gjennomgå vernepleierutdanningenes pensum og sjekke at det er i tråd med reformens ånd» svaret Lysbakken En av replikkene til dette tema var: «De som har ansvar for utdanningene er de viktige premissleverandørene, og i

utdanningene er det aldri snakk om annet enn bofellesskap for utviklingshemmede. Hvis en skal holde tema varmt og utvikle tilbudet videre så må utdanningsinstitusjonene skjerpe seg».

Lysbakken forsøkte å lede diskusjonen mer i retning av innholdet i botilbudet, av dagtilbud og inkludering, men i salen var tilhørerne fortsatt ivrige etter å få avklart hvordan kommunene kunne ta seg til rette langt ut over reformens mål. En mente at det burde være et mellomledd som sjekket hvordan de ulike tiltakene i kommunene stemmer overens med kravene i reformen.

Statsråden hadde lagt opp til god tid til diskusjon og det var nok nødvendig, tilhørerne var særs aktive og til tross for mange spørsmål eller innlegg der tema var statens manglende oppfølging, vanket det mye ros fra salen. Og til slutt takket lederen for NFU Gitlesen for at Lysbakken hadde trukket reformen ut av skyggenes dal. ● ● ●

Se mer om departementets informasjons – og utviklingsprogram for mennesker med utviklingshemming «Utviklingshemmede skal heller ikke diskrimineres» på: http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rapporter_planer/rapporter/2010/informasjons-og-utviklingsprogram-for-me.html?id=621141